

TRIBIWNLYS Y GYMRAEG

Achos Rhif: TyG/2024/02

Steffan Bryn (Ceisydd) v Comisiynydd y Gymraeg (Atebydd)

PENDERFYNIAD Y TRIBIWNLYS

AELODAU'R PANEL

Betsan Criddle CB (Llywydd y Tribiwnlys)

H Eifion Jones

Glenda Jones

GWRANDAWIAD

3ydd o Hydref 2025 (gyda thrafodaethau'r panel ar y 6ed o Hydref 2025)

Canolfan Cyfiawnder Caernarfon

CYNRYCHIOLAETH

Cynrychiolodd yr Ymgeisydd ei hun.

Cynrychiolwyd yr Ymatebydd gan Owain Rhys James, Cwnsel, dan gyfarwyddyd Blake Morgan LLP.

DEUNYDD ALLWEDDOL A YSTYRIWYD GAN Y TRIBIWNLYS

Gweler Atodiad i'r dyfarniad hwn

NATUR Y CAIS

Cais o dan adran 103 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 am adolygiad o benderfyniad gan y Comisiynydd i beidio â chynnal ymchwiliad i gŵyn gan yr Ymgeisydd o fethiant awdurdod lleol i gydymffurfio â Safon y Gymraeg.

PENDERFYNIAD Y TRIBIWNLYS

Mae'r Tribiwnlys

- a) yn diddymu penderfyniad y Comisiynydd ar y sail bod ei phenderfyniad i beidio ag agor ymchwiliad i gŵyn yr Ymgeisydd:
 - i) yn seiliedig ar gamddehongliad o Safon 84; ac
 - ii) wedi methu ag ystyried ystyriaeth berthnasol, sef yr amserlen ddangosol ar gyfer trwyddedu fel landlord, wrth farnu a oedd cynnig y Cyngor o gyrsiau iaith Gymraeg yn ddigonol i gydymffurfio â Safon 84.
- b) yn anfon y gŵyn i'r Comisiynydd gyda chyfarwyddyd ei bod yn cael ei hailystyried yn unol â'r egwyddorion a nodir yn y dyfarniad hwn.

RHESYMAU

Cyflwyniad

1. Mae'r apêl hon yn ymwneud â phenderfyniad Comisiynydd y Gymraeg ('y Comisiynydd') i beidio â chychwyn ymchwiliad i'r ddarpariaeth gan Gyngor Caerdydd ('y Cyngor') o gyrsiau dosbarth ar-lein i ganiatáu i unigolion sy'n dymuno cael eu

trwyddedu fel landlordiaid yng Nghymru ymgymryd â hyfforddiant. Mae hyn yn codi ystyriaeth a yw'r Comisiynydd wedi seilio ei phenderfyniad ar ddehongliad cywir o Safon 84 o Atodlen 1 i Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 ('Safon 84'), ac a fethodd ag ystyried ystyriaeth berthnasol wrth wneud ei phenderfyniad, sef a oedd y cyrsiau a gynigiwyd gan y Cyngor yn ddigon aml o ystyried yr amserlen ddangosol 8 wythnos i ddarparu landlordiaid gwblhau'r cwrs hyfforddi cyn cael trwydded.

Canfyddiadau Ffeithiol

2. Nid oedd y cefndir ffeithiol yn ddadleuol rhwng y partïon.
3. Mae'r Cyngor yn gweithredu Rhentu Doeth Cymru ('RhDC'), y gwasanaeth cenedlaethol ar gyfer trwyddedu landlordiaid yng Nghymru. Rhaid i landlordiaid gofrestru gyda RhDC os ydynt am osod eiddo yng Nghymru, ac os ydynt yn ymgymryd â gwaith gosod a rheoli, mae'n ofynnol iddynt gael trwydded ymhellach. I gael trwydded, rhaid i landlord gwblhau hyfforddiant perthnasol, a ddarperir gan RdDC neu ddarparwyr hyfforddiant awdurdodedig eraill. Y cyngor a roddir i landlordiaid gan RhDC yw bod disgwyl i'r broses drwyddedu gymeryd hyd at wyth wythnos ac y dylent ymgymryd â'r hyfforddiant cyn sefyll arholiad y drwydded.
4. Mae RhDC yn cynnig tri math o hyfforddiant gyda'r bwriad o gael trwydded. Y cyntaf yw hunan-astudio (darllen testun ar-lein yn amser yr ymgeisydd ei hun). Yr ail yw hyfforddiant ystafell ddosbarth ar-lein. Y trydydd yw hyfforddiant wyneb yn wyneb yn yr ystafell ddosbarth. Mae RhDC yn cynnig y ddau fath cyntaf o hyfforddiant yn Gymraeg a Saesneg, er bod gwahaniaeth rhwng amlder hyfforddiant ar-lein Saesneg a Chymraeg. Mae'n cynnig y trydydd math o hyfforddiant yn Saesneg yn unig.
5. Ar y 4ydd o Orffennaf 2024, cyflwynodd yr Ymgeisydd, Mr Bryn, gŵyn i'r Comisiynydd bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â Safonau'r Gymraeg mewn perthynas â'i weithrediad o RhDC. Roedd y seiliau (naill ai'n wreiddiol neu drwy ddiwygiad diweddarach) yn cynnwys cwyn am (i) fethiant y Cyngor i ddarparu hyfforddiant wyneb yn wyneb a rhithwir cyfrwng Cymraeg i unigolion sy'n ceisio trwydded landlord; a (ii) gwasanaeth ffôn y Cyngor mewn perthynas â gwasanaeth RhDC.

6. Ar 16 Medi 2024, ysgrifennodd y Cyngor at y Comisiynydd mewn ymateb i gael gwybod am y gŵyn. Roedd y llythyr yn hysbysu'r Comisiynydd mai dim ond addysgu wyneb yn wyneb yn Saesneg y cynigiodd y Cyngor oherwydd bod yn rhaid i'w cyrsiau fod yn ariannol hyfyw. Dywedodd y Cyngor hefyd nad oedd yn trefnu cyrsiau Cymraeg fel mater o gwrs, ond y gallai cwsmeriaid gysylltu â nhw os byddai'n well ganddynt gyrsiau Cymraeg. Dywedodd y Cyngor yn olaf bod cwrs dosbarth ar-lein yn y Gymraeg wedi'i hysbysebu i'w gynnal ar yr 2ail o Hydref 2024.
7. Ar y 5ed o Dachwedd 2024, penderfynodd y Comisiynydd agor ymchwiliad i'r gŵyn am y gwasanaeth ffôn (mater (ii) uchod neu 'y gŵyn ffôn'). Mewn perthynas â'r gŵyn am hyfforddiant (mater (i) uchod neu 'y gŵyn hyfforddiant'), penderfynodd roi cyngor i'r Cyngor. Gwnaed y penderfyniad hwnnw mewn cyfarfod a gynhaliwyd i ystyried a ddylid cynnal ymchwiliad o'r fath, ymhlith pethau eraill.
8. Er mwyn galluogi'r Comisiynydd i wneud y penderfyniad hwnnw, lluniwyd Ffurflen Ymresymu gan swyddog achos yn nodi cyngor iddi ynghylch a ddylai agor ymchwiliad i'r gŵyn. Mae'n ddogfen strwythuredig sy'n nodi (a) ffeithiau'r achos; (b) sylwadau'r Cyngor; (c) asesiad o'r rhesymau dros gynnal asesiad ai peidio; (ch) casgliadau ac argymhelliad y swyddog i'r Comisiynydd ynghylch a ddylid cynnal ymchwiliad; a (d) penderfyniad y Comisiynydd. Mae penderfyniad y Comisiynydd ar ffurf y ddogfen yn cael ei llofnodi ganddi i nodi bod ei phenderfyniad wedi'i wneud ar sail derbyn argymhelliad y swyddog. Derbyniodd y Tribiwnlys y byddai'r argymhelliad a wnaed gan y swyddog ac ar sail y gwnaeth y Comisiynydd ei phenderfyniad hefyd yn cael ei lywio gan y dogfennau sylfaenol y cyfeirir atynt yn y Ffurflen Ymresymu.
9. Mae'r Ffurflen Ymresymu yn nodi casgliadau ac argymhelliad y swyddog yn y termau canlynol (y tanlinellu yn y gwreiddiol):

Argymhellir nad yw Comisiynydd y Gymraeg yn cynnal ymchwiliad. O ganlyniad i'r gŵyn hon, mae D bellach yn hyrwyddo cyrsiau dosbarth rhithwir yn y Gymraeg. Dylem eu hatgoffa i barhau i gynnig y cyrsiau hyn yn y Gymraeg.

Nid oes hyfforddiant wyneb yn wyneb wedi ei hysbysebu, er bod cyrsiau ystafell ddosbarth wedi'u hysbysebu yn y Saesneg. Mae D yn dweud ar eu gwefan fod cyrsiau wyneb yn wyneb ar gael yn y Gymraeg ond bod angen cysylltu i drefnu hynny. Gallwn argymhell bod D yn hysbysebu cyrsiau ystafell

ddosbarth yn y Gymraeg neu gofyn iddynt eu hysbysiad am gyrsiau yn y Gymraeg yn fwy clir ar eu gwefan i geisio annog defnyddwyr i astudio'r cyrsiau yn Gymraeg. Dylem hefyd eu hannog i hysbysebu cyrsiau Cymraeg yn fwy rheolaidd. Ni fyddai cynnal ymchwiliad yn dod â mwy o fudd i ddefnyddwyr Cymraeg a byddai'n ddefnydd anghymesur o adnoddau'r Comisiynydd.

Nid ydi agor ymchwiliad yn mynd i ddod â mwy o wybodaeth i ni am y sefyllfa yma. Mae'n amlwg fod gan D y modd i gynnal y cyrsiau hyn gan eu bod wedi cadarnhau bod ganddyn nhw nawr siaradwr Cymraeg i gynnal hyfforddiant. Byddai'n ddefnydd anghymesur o adnoddau'r Comisiynydd i unrhyw fudd a fyddai'n deillio i'r Gymraeg a'i defnyddwyr i gynnal ymchwiliad llawn i pam nad yw'r cyrsiau hyn wedi bod yn cael eu hysbysebu. Gallwn ofyn i D hysbysebu cyrsiau ystafell ddosbarth yn y Gymraeg neu ofyn iddynt roi eu hysbysiad am gyrsiau yn y Gymraeg yn fwy clir ar eu gwefan i geisio annog defnyddwyr i astudio'r cyrsiau yn Gymraeg.

Rhaid argymhell hefyd bod gan D weithdrefn mewn lle ble, os oes defnyddiwr yn derbyn y cynnig am gwrs Cymraeg (drwy gysylltu drwy e-bost fel y mae'r nodyn ar y wefan yn annog a fel y gwnaeth yr achwynydd) eu bod yn gweithredu ar y cynnig hwnnw drwy ddarparu'r cwrs yn Gymraeg neu gymryd camau i sicrhau bod hynny'n digwydd.

10. Ar yr adeg y gwnaethpwyd y penderfyniad hwn, roedd y Cyngor wedi hysbysu'r Comisiynydd y byddai cwrs dosbarth Cymraeg ar-lein yn cael ei gynnal ym mis Hydref 2024. Mae'n ymddangos bod y Comisiynydd hefyd yn ymwybodol bod cwrs arall wedi'i drefnu ar gyfer Ebrill 2025, er nad oedd yn glir ar y dystiolaeth gerbron y Tribiwnlys sut y daeth y wybodaeth honno i'w meddiant. Mae'r ffeithiau hyn yn cael eu cofnodi yn yr asesiad o'r rhesymau dros gynnal asesiad ai peidio. Nid oedd unrhyw ymrwymiad gan y Cyngor yn y llythyr dyddiedig yr 16eg o Fedi 2024 i drefnu unrhyw gwrs heblaw'r un ym mis Hydref 2024.

11. Cyfathrebwyd penderfyniad y Comisiynydd i'r Ymgeisydd drwy lythyr dyddiedig y 12fed o Dachwedd 2024. Nid yw'r Comisiynydd yn awgrymu bod unrhyw wahaniaeth materol rhwng y penderfyniad a wnaed a'r penderfyniad a gyfathrebwyd i'r Ymgeisydd. Mae llythyr y Comisiynydd yn cofnodi bod ymateb y Cyngor i'r gŵyn hyfforddi fel a ganlyn:

O ganlyniad i'ch cwyn eu bod bellach wedi hysbysebu cwrs rhithiol ystafell ddosbarth i landlordiaid newydd yn y Gymraeg ym mis Hydref eleni ac mae cwrs yn cael ei gynnal ym mis Ebrill 2025. Mae ganddynt nawr aelod o staff

sydd yn gallu cynnal cyrsiau Cymraeg, ac y bydden nhw's cynnal cyrsiau pellach yn y Gymraeg yn ôl y galw.

12. Mae ei rhesymau dros beidio ag agor ymchwiliad i'r gŵyn hyfforddi fel y'i rhoddwyd i'r Ymgeisydd fel a ganlyn:

Rydym wedi penderfynu na fyddwn yn cynnal ymchwiliad i elfennau eraill y gŵyn.

Diben cynnal ymchwiliad yw dod i farn ar y cwestiwn a fu methiant i gydymffurfio â safon, a'n galluogi i orfodi sefydliad i newid ei ymddygiad os oes angen. Yn yr achos yma, mae'r Cyngor wedi cydnabod nad oedden nhw wedi bod yn darparu hyfforddiant yn yr ystafell ddosbarth yn y Gymraeg ac mae wedi cymryd camau i hysbysebu cyrsiau ystafell ddosbarth rhithiol ers derbyn eich cwyn. Rydym yn fodlon, yn yr achos yma, fod cynnig cyrsiau ystafell ddosbarth rhithiol yn galluogi'r Cyngor i gydymffurfio â'i ddyletswydd yn unol â gofynion ysafonau...

Nid oes angen cymryd camau felly i orfodi i'r sefydliad i newid ei ymddygiad gan ei fod eisoes wedi cydnabod ei fethiant ac wedi neu yn mynd i gymryd camau o'i wirfodd i ddatrys y sefyllfa. Nid ydym o'r farn y byddai cynnal ymchwiliad yn dod â budd ychwanegol i ddefnyddwyr yr iaith yn ychwanegol i'r hyn mae'r Cyngor yn barod wedi ei ymrwymo i'w gyflawni. Byddai cynnal ymchwiliad dan yr amgylchiadau hyn felly yn ddefnydd anghymesur o'n hadnoddau.

13. Wedi hynny, rhoddodd y Comisiynydd wybod i'r Ymgeisydd y byddai'r Cyngor yn cael cyngor yn unol â'i phwerau o dan adran 4(j) o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 y dylai fod ganddo drefniant parhaol y dylid cynnig cyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein ar gyfer landlordiaid newydd o bryd i'w gilydd fel mater o gwrs.

Y cais i'r Tribiwnlys

14. Ar yr 17eg o Dachwedd 2024, cyflwynodd yr Ymgeisydd ei gais i'r Tribiwnlys hwn o dan adran 103 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ('y Mesur'), gan gwyno am fethiant y Comisiynydd i gynnal ymchwiliad i'r gŵyn hyfforddiant. Rhoddwyd y seiliau fel a ganlyn:

- 14.1 Nid oedd addewid y Cyngor i gynnal cwrs rhithwir ym mis Ebrill 2025 yn ddigonol yng nghyd-destun cwyn ym mis Gorffennaf 2024 ac o ystyried y

cyfnod o 8 wythnos i landlord gwblhau hyfforddiant cyn sefyll yr arholiad trwyddedu.

- 14.2 Nid oedd yn rhesymol i'r Comisiynydd ddod i'r casgliad bod cyfwerthedd triniaeth rhwng y Gymraeg a'r Saesneg pan gynigir cyrsiau Saesneg wyneb yn wyneb ac ar-lein ac roedd y cwrs Cymraeg arfaethedig ar-lein yn unig.
- 14.3 Roedd y Comisiynydd wedi methu â delio â chwmpas llawn ei gŵyn am y Cyngor. Roedd hi wedi ystyried y gŵyn am hyfforddiant sylfaenol i landlordiaid yn unig ac nid oedd wedi ystyried y ddarpariaeth a wnaed mewn perthynas â chysiau arbenigol a chysiau pellach. Roedd y Comisiynydd hefyd wedi methu ag ymdrin â'i gŵyn am y wefan a'r ffaith ei bod yn angenrheidiol mewn rhai achosion ffonio neu e-bostio i archebu cwrs Cymraeg pan gellid archebu cwrs Saesneg ar-lein ac nad oedd yn glir, yn achos cyrsiau a gynigir yn y ddwy iaith, Cymraeg a Saesneg, sef iaith y cwrs oedd yn cael ei archebu.
- 14.4 Nid oedd ymateb y Comisiynydd yn awgrymu bod ystyriaeth wedi'i roi i a oedd y Cyngor wedi cydymffurfio â Safonau 84 ac 86 i asesu'r angen i gwrs addysgol gael ei ddarparu yn Gymraeg.
15. Ar y 10fed o Ragfyr 2024, daeth y cais gerbron y Tribiwnlys ar bapur pan wrthodwyd caniatâd ar y sail bod penderfyniad y Comisiynydd i roi cyngor yn argymhell bod y Cyngor wedi rhoi proses barhaol ar waith y dylid hysbysebu hyfforddiant ystafell ddosbarth ar-lein ar gyfer landlordiaid newydd o bryd i'w gilydd fel mater o gwrs o fewn ei disgresiwn yn y mater hwn. Gwrthododd y Tribiwnlys y ddadl bod y penderfyniad yn anghywir ac yn ddiffygiol oherwydd ei fod yn rhy gyfyngedig, ar sail y rhesymau a roddwyd gan y Comisiynydd yn ei llythyr canlyniad dyddiedig y 12fed o Dachwedd 2024.
16. Drwy lythyr heb ddyddiad, ond a dderbyniwyd gan y Tribiwnlys ar y 24ain o Ragfyr 2024, arferodd yr Ymgeisydd ei hawl o dan reol 16(8) o Reolau Tribiwnlys yr Iaith Gymraeg ('y Rheolau') 2015 i fynnu bod y penderfyniad yn cael ei ailystyried gan banel tribiwnlys mewn gwrandawriad.

17. Ar yr 17eg o Fawrth 2025, cyflwynodd yr Ymgeisydd gyflwyniadau ysgrifenedig i'r Tribiwnlys i'w hystyried yn y gwrandawriad o'i gais ailystyried. Yn y cyflwyniadau hynny, crynhowyd seiliau'r gŵyn fel a ganlyn:

17.1 **Sail 1:** Roedd yn gamgymeriad cyfreithiol i'r Comisiynydd (i) seilio ei phenderfyniad i beidio ag agor ymchwiliad ar addewid y Cyngor i gynnal cyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein yn unol â'r galw; a (ii) awgrymu i'r Cyngor, drwy ei chynghor, fod ganddo ddisgresiwn i beidio â chynnig cyrsiau Cymraeg o dan yr amgylchiadau.

17.2 **Sail 2:** Roedd y Comisiynydd wedi camddehongli Safon 84 wrth ddod i'r casgliad bod y ddarpariaeth ar-lein yn unig o gyrsiau dosbarth Cymraeg yn galluogi'r Cyngor i gydymffurfio â'i rwymedigaethau, pan gynigiwyd cyrsiau Saesneg wyneb yn wyneb ac ar-lein ac i ddibynnu ar y camddehongliad hwnnw fel rhan o'i chyfiawnhad dros beidio ag agor ymchwiliad.

17.3 **Sail 3:** Ymhellach ac fel arall, bod penderfyniad y Comisiynydd i beidio ag agor ymchwiliad yn cynnwys dehongliad afresymol o Safon 84 a heb ystyried yr egwyddorion cyffredinol a'r darpariaethau penodol a wnaed gan Reoliadau Cod Ymarfer ar gyfer Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015.

17.4 **Sail 4:** Roedd y Comisiynydd wedi methu â dod i gasgliad rhesymol, sy'n gyson â pholisi ac amcanion y Mesur ynghylch gwir effaith a chanlyniadau ei phenderfyniad i roi cyngor yn hytrach na chynnal ymchwiliad ar ddefnyddwyr y Gymraeg.

18. Cynhaliwyd gwrandawriad caniatâd llafar drwy MS Teams ar yr 21ain o Fawrth 2025. Yn y gwrandawriad hwnnw, gwnaeth yr Ymgeisydd gais am ganiatâd i ddiwygio ei gais yn unol â'r seiliau a nodir yn ei gyflwyniadau ysgrifenedig. Caniatodd y Tribiwnlys y cais hwn ac wedi hynny rhoddodd ganiatâd i'r Ymgeisydd fynd ar drywydd Seiliau (1)(i), (2) a (4) fel y nodir uchod. Cafodd y cais ei drin fel un a dderbyniwyd gan y Tribiwnlys ar y 14eg o Ebrill 2025.

19. Ar y 13eg o Ebrill 2025, rhoddodd y Tribiwnlys gyfarwyddiadau ar gyfer cyfnewid datganiadau achos. Bu i'r Ymgeisydd ffeilio a chyfnewid ei ddatganiad achos ar yr 12eg o Fai 2025, pan wnaeth gais pellach i ddiwygio seiliau ei hawliad. Ceisiodd yr Ymgeisydd:

19.1 Ychwanegu at Sail 1 gŵyn ynghylch a oedd RhDC wedi cydymffurfio â Safon 84 mewn amgylchiadau lle ei bolisi yw canslo cwrs os nad oes digon o fynychwyr.

19.2 Ychwanegu Sail 5 bod y Comisiynydd, wrth benderfynu peidio ag ymchwilio i'w gŵyn (i) wedi camgymeru wrth ddod i'r casgliad na allai gael rhagor o wybodaeth drwy ymchwiliad oherwydd roedd gwybodaeth yn gwrthdaro yn ei meddiant ar yr adeg y gwnaeth y penderfyniad hwnnw; a (ii) wedi gwneud camgymeriad wrth drin cael gwybodaeth fel yr unig faen prawf sy'n berthnasol i'w phenderfyniad.

19.3 Diwygio Sail 4 yn ffeithiol i gwyno bod y Comisiynydd wedi methu ag ystyried ystyriaethau perthnasol wrth wneud ei phenderfyniad i beidio â chynnig ymchwiliad, sef bod y cyrsiau Cymraeg ar-lein yn cael eu cynnig ym mis Hydref 2024 ac Ebrill 2025 ac nad oedd y ddarpariaeth honno'n ddigon rheolaidd o'i gymharu â'r ddarpariaeth Saesneg. Roedd hynny'n newid o'i ddadl fel y'i cyflwynwyd yn y gwrandawriad caniatâd llafar ar yr 21ain o Fawrth 2025, pan honnodd nad oedd unrhyw gwrs wedi'i gynnig tan Ebrill 2025.

20. Trwy benderfyniad a anfonwyd at y partïon ar y 18fed o Fai 2025, gwrthododd y Tribiwnlys y cais i ddiwygio Sail 1 ac ychwanegu Sail 5 a chaniatáu'r cais i ddiwygio Sail 4.

Y materion i'r Tribiwnlys

21. Ar ddechrau'r gwrandawriad, cadarnhaodd y Tribiwnlys seiliau cŵyn yr Ymgeisydd fel a ganlyn:

- 21.1 **Sail 1:** Roedd y Comisiynydd wedi gwneud camgymeriad o gyfraith wrth seilio ei phenderfyniad i beidio ag agor ymchwiliad ar addewid y Cyngor i gynnal cyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein yn unol â'r galw.
- 21.2 **Sail 2:** Roedd y Comisiynydd wedi camddehongli Safon 84 wrth ddod i'r casgliad bod y ddarpariaeth ar-lein yn unig o gyrsiau dosbarth Cymraeg yn galluogi'r Cyngor i gydymffurfio â'i rwymedigaethau, pan gynigiwyd cyrsiau Saesneg wyneb yn wyneb ac ar-lein, ac i ddibynnu ar y camddehongliad hwnnw fel rhan o'i chyfiawnhad dros beidio ag agor ymchwiliad.
- 21.3 **Sail 4:** Roedd y Comisiynydd wedi methu â dod i gasgliad rhesymol, sy'n gyson â pholisi ac amcanion y Mesur, ynghylch gwir effaith a chanlyniadau ei phenderfyniad i roi cyngor yn hytrach na chynnal ymchwiliad i ddefnyddwyr y Gymraeg. Dywedwyd yn benodol bod hyn wedi bod yn fethiant i ystyried ystyriaeth berthnasol, sef yr amserlen ddangosol 8 wythnos i landlordiaid gwblhau'r cwrs hyfforddi cyn sefyll yr arholiad trwyddedu, a digonolrwydd y cyrsiau a gynigiwyd ym mis Hydref 2024 ac Ebrill 2025 yn erbyn y cefndir hwnnw.
22. O ganlyniad i ddadleuon y partïon yn eu datganiadau o achos, eu dadleuon sgerbwd, ac yn eu cyflwyniadau llafar, mae'r materion canlynol yn codi i'w penderfynu gan y Tribiwnlys:
- 22.1 Sut ddylai'r Tribiwnlys ymdrin â chais o dan adran 103 o'r Mesur? A oes rhagdybiaeth y dylai'r Comisiynydd agor ymchwiliad os yw'n derbyn cwyn ddilys neu a yw'r penderfyniad a ddylid gwneud hynny yn amlochrog?
- 22.2 A all ac a ddylai'r Tribiwnlys edrych ar ddatganiadau'r Gweinidog ynglŷn â chwmpas arfaethedig Safonau'r Gymraeg wrth ddod i gasgliad ynghylch a sut i ddechongli Safon 84?
- 22.3 A wnaeth y Comisiynydd seilio ei phenderfyniad i beidio ag agor ymchwiliad ar gasgliad bod y ddarpariaeth adweithiol o gyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein

yn cydymffurfio â Safon 84? Os gwnaeth, a oedd hyn yn gamgymeriad y gyfraith?

- 22.4 A yw'r rhwymedigaeth i "gynnig cwrs" at ddibenion Safon 84 yn cwmpasu'r ffordd y darperir y cwrs hwnnw? Os felly, a wnaeth y Comisiynydd gamddehongli Safon 84 pan benderfynodd fod darparu cyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein yn unig yn cydymffurfio â'r safon?
- 22.5 A wnaeth y Comisiynydd fethu ag ystyried ystyriaeth berthnasol – amllder hyfforddiant rhithwir yng nghyd-destun yr amserlen ddangosol ar gyfer cael trwydded – wrth benderfynu peidio â chynnal ymchwiliad?
- 22.6 Pe bai'r Tribiwnlys yn dod i'r casgliad bod penderfyniad y Comisiynydd yn ddiffygiol, a yw adran 31(2A) Deddf Uwch Lysoedd 1981 yn gymwys i gais o dan adran 103 o'r Mesur?
- 22.7 Os yw adran 31(2A) yn berthnasol, a yw'r Comisiynydd wedi dangos, gan fod y baich arni, ei bod yn 'hynod debygol' y byddai'n dod i'r un penderfyniad pe na bai'r camgymeriad wedi'i wneud?

CYFRAITH BERTHNASOL

Awdurdodaeth y Tribiwnlys

23. Mae adran 103 o'r Mesur, fel sy'n berthnasol yma, yn darparu y gall unigolyn wneud cais i'r Tribiwnlys i adolygu penderfyniad y Comisiynydd i beidio ag agor ymchwiliad i gŵyn ganddynt bod corff cyhoeddus wedi methu â chydymffurfio â safon.

24. Mae adran 103(3) yn nodi:

Rhaid i'r Tribiwnlys, yn ddarostyngedig i adran 104, ymdrin â chais am adolygiad o'r fath fel pe bai'n gais i'r Uchel Lys am adolygiad barnwrol.

25. Mae adran 104 yn darparu:

(1) Pan wneir cais o dan adran 103, caiff y Tribiwnlys –

(a) cadarnhau penderfyniad y Comisiynydd, neu

(b) diddymu penderfyniad y Comisiynydd.

(2) Os yw'r Tribiwnlys yn diddymu penderfyniad y Comisiynydd, rhaid i'r Tribiwnlys anfon yr achos yn ôl at y Comisiynydd gyda chyfarwyddyd ar gyfer ei ailystyried.

Y dull o ymdrin â chwyn o dan Adran 103

26. Yn *Powell v Comisiynydd y Gymraeg (Achos Rhif TyG/WLT/16/8)* ym mharagraff 14, nododd y Tribiwnlys yr egwyddorion sy'n berthnasol i ystyried cais o dan adran 103 o'r Mesur. Dyma:

26.1 Mae'n rhaid i'r Ymgeisydd ddangos bod y Comisiynydd wedi methu â gweithredu o fewn ei phwerau.

26.2 Mae gan y Comisiynydd ddisgresiwn, o dan adran 93 o'r Mesur, a ddylid cynnal ymchwiliad i gwyn ddilys ai peidio.

26.3 Rhaid arfer y disgresiwn hwnnw mewn ffordd sy'n gyson â pholisi ac amcanion y Mesur yn gyffredinol.

26.4 Wrth benderfynu sut i arfer ei disgresiwn, rhaid i'r Comisiynydd ystyried ystyriaethau perthnasol a pheidio â chymryd i ystyriaeth rhai amherthnasol; beth sy'n berthnasol a'r hyn sy'n amherthnasol i'w farnu drwy gyfeirio at bolisiâu a gwrthrychau'r Mesur.

26.5 Er mai mater i'r Comisiynydd yw pwysu'r ystyriaethau perthnasol er mwyn penderfynu a yw'r cydbwysedd yn ffafrio ymchwiliad ai peidio, rhaid iddi weithredu'n rhesymol wrth wneud hynny.

- 26.6 Rhaid iddi hefyd weithredu gyda thegwch gweithdrefnol tuag at y person y mae hi'n rhoi ystyriaeth i'w gŵyn.

27. Ym mharagraffau 24-26, aeth y Tribiwnlys ymlaen:

"Mae'r Mesur yn creu system o safonau ymddygiad mewn perthynas â'r defnydd o'r Gymraeg gan (yn bennaf) gyrff cyhoeddus yng Nghymru, gyda'r nod penodol o feithrin a hwyluso'r defnydd o'r iaith honno. Mae'n gosod ar y Comisiynydd ddyletswydd i hyrwyddo'r nod hwnnw. Mae'n rhoi iddi ystod o bwerau y'u bwriedir i'w chynorthwyo i wneud hynny. Er ei fod hefyd yn rhoi i'r Comisiynydd ddisgresiwn eang i wneud defnydd o'r pwerau hynny ai peidio, ac os felly ym mha ffordd, rhaid iddi, yn unol â'r egwyddor yn *Padfield v Minister of Agriculture* (gweler uchod) ddefnyddio'r disgresiwn mewn ffordd sy'n gyson â nodau cyffredinol y Mesur.

Mae penderfyniad i beidio ag ymchwilio i gŵyn sy'n weithdrefnol ddilys ac sy'n ymddangos yn deg, o leiaf ar yr olwg gyntaf, yn un pwysig, rhywbeth sy'n cael ei danlinellu gan y ffaith bod adran 93(1) o'r Mesur yn gosod ddyletswydd glir ar y Comisiynydd ("rhaid ystyried") i ystyried yn ofalus a ddylid ymchwilio i gŵyn o'r fath. Mae penderfyniad i beidio â gwneud hynny yn debygol o achosi siom a rhwystredigaeth i'r unigolyn sydd wedi mynd i'r drafferth o dynnu sylw'r Comisiynydd at achos o dorri rhwymedigaeth gyfreithiol o osodwyd ar gyngor lleol neu awdurdod arall. Mae'r unigolyn hwnnw'n debygol o deimlo bod yr achos o dor-ddyletswydd yn sarhad ar ei hawliau fel aelod o'r gymuned Gymraeg. Mae potensial i benderfyniad i beidio ag ymchwilio i gŵyn o'r fath danseilio hyder y cyhoedd yn effeithiolrwydd y Mesur fel modd o amddiffyn y cyfryw hawliau. Mae iddo hefyd ganlyniadau ymarferol pellgyrhaeddol. Nid oes dim un o bwerau gorfodi'r Comisiynydd ar gael oni bai ei bod wedi cynnal ymchwiliad statudol a phenderfynu bod methiant i gydymffurfio â safon wedi cael ei sefydlu.

Mae'n wir y byddai'n dal i fod yn agored i'r Comisiynydd geisio perswadio person i gydymffurfio â ddyletswyddau cyfreithiol y person hwnnw drwy ddulliau eraill... Ond ni fyddai hyn yn cynnwys dim elfen o orfodaeth. Mae'r Cynulliad Cenedlaethol, drwy'r Mesur, wedi darparu i'r Comisiynydd ystod eang o bwerau sy'n cynnwys rhyw raddau o orfodaeth. Mae'n rhaid mai ei fwriad oedd y dylid defnyddio'r pwerau hyn pan fo angen. Byddai angen i benderfyniad, mewn achos penodol, i ddibynnu ar ddulliau perswadiol yn unig o sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau roi ystyriaeth i'r gwahaniaeth pwysig o ran pwerau sydd ar gael i'r Comisiynydd o safbwynt cwynion yr ymchwilir yn ffurfiol iddynt a'r rhai nas ymchwilir ydynt. Dylai ei gwneud yn glir pa ffactorau o oedd wedi cyfiawnhau hepgor y cyfle i ddefnyddio peiriannau gorfodi'r Mesur.

28. Cyfeiriwyd y Tribiwnlys at benderfyniad Tŷ'r Arglwyddi yn *R (Corner House Research) v Director of the Serious Fraud Office* [2009] 1 AC 756. Roedd yr achos yn

ymwneud â p'un a oedd penderfyniad gan Gyfarwyddwr y Swyddfa Twyll Difrifol i roi'r gorau i ymchwiliad troseddol yn anghyfreithlon.

29. Nododd Tŷ'r Arglwyddi yn *Corner House Research* (ym mharagraffau 30-32):

"It is common ground in these cases that the Director is a public official appointed by the Crown but independent of it. He is entrusted by Parliament with discretionary powers to investigate suspected crimes which reasonably appear to him to involve serious or complex fraud and to prosecute in such cases... It is accepted that the decisions of the Director are not immune from review by the courts, but the authority makes clear that the decisions of an independent prosecutor and investigator will only be disturbed by the court in very exceptional cases...

The reasons why the courts are very slow to intervene are well understood. First, the powers in question are entrusted to the officers identified, and to no one else. No other authority may exercise these powers or make the judgments upon which such exercise must rely. Second, the courts have recognized (as described in the passages quoted from Matalu)

"the polycentric character of official decision-making in such matters including policy and public interest considerations which are not susceptible of judicial review because it is within neither the constitutional function nor the practical competence of the courts to assess their merits".

Third, the powers are given in very broad and non-prescriptive terms.

Of course, and this is again undisputed, the discretion given to the Director is not unfettered. He must seek to exercise his powers in order to further the statutory purpose to which they are conferred upon him. He must direct himself correctly in law. It must act legally. He must do his best to exercise objective judgment on the relevant material available to him. He must exercise his powers in good faith, uninfluenced by any ulterior motive, predilection or prejudice..."

30. Cyfeiriwyd y Tribiwnlys hefyd at *JJ Management Consulting LLP v Revenue and Customs Commissioners* [2021] QB 257 lle cymeradwywyd yr ymagwedd yn *Corner House Research* yng nghyd-destun ymchwiliad sifil gan CThEM (paragraffau 60-61).

31. Mae ystyr ac effaith gyfreithiol y safonau yn fater i'r Tribiwnlys, nid mater a adawyd i ddisgresiwn y Comisiynydd. Fel y nodwyd yn *Powell v Comisiynydd y Gymraeg (Achos Rhif TyG/WLT/17/2)* ym mharagraff 13, gan ddyfynnu *R (Fleet Maritime Services (Bermuda) Ltd) v The Pensions Regulator* [2015] EWHC 3744 (Admin), mae ystyr ac effaith deddfwriaeth yn fater o gyfraith.

32. Mewn cyferbyniad, mae penderfyniad gan y Comisiynydd ynghylch a yw'r Gymraeg, mewn gwirionedd, wedi cael ei thrin yn llai ffafriol na'r iaith Saesneg yn "ddyfarniad gwerthuso" na chaiff y Tribiwnlys ymyrryd ag ef ar yr amod ei fod yn cael ei arfer o fewn y paramedrau cyfreithiol a sefydlwyd gan y Mesur a'r Rheoliadau: *Powell (Achos Rhif TyG/WLT/17/2)* ym mharagraff 15.

Datganiadau Gweinidogol

33. Mae'n egwyddor hirsefydledig, yng nghyd-destun deddfwriaeth San Steffan, bod datganiadau yn y Senedd yn gyffredinol yn annerbyniol fel cymorth i ddehongli ystyr deddfwriaeth.
34. Mae eithriad sy'n caniatáu defnyddio Hansard pan fo tri amod yn cael eu bodloni, sef bod (a) deddfwriaeth yn amwys neu'n aneglur, neu'n arwain at hurtrwydd, (b) bod y deunydd y dibynnir arno yn cynnwys un neu fwy o ddatganiadau gan Weinidog neu hyrwyddwr arall y Bil ynghyd, os oes angen, gyda deunydd Seneddol arall sy'n angenrheidiol i ddeall datganiadau o'r fath, ac (c) mae'r datganiadau y dibynnir arnynt yn glir: *Pepper (Inspector of Taxes) v Hart* [1993] AC 593 HL yn 640.
35. Penderfynwyd bod yr un dull yn berthnasol wrth ystyried deddfwriaeth y Senedd yn *R (Driver) v Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf* [2020] EWHC 2071 (Admin) ym mharagraff 70. Codwyd y mater ar apêl (*R (Driver) v Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf* [2020] EWCA Civ 1759), ond ni dderbyniodd y Llys Apêl gyflwyniadau llawn a gwrthododd benderfynu'r mater (ym mharagraff 48), gan nodi y byddai wedi bod eisiau ystyried yn ofalus natur dadleuon a datganiadau yn y Senedd a sut i fynd i'r afael â'r cwestiwn o ddatganiadau neu atebion a wneir mewn un iaith ond nid y llall, cyn penderfynu pa ddatganiadau ac yn ddarostyngedig i ba amodau a wnaed yn ystod dadleuon oedd yn dderbyniol i gynorthwyo i ddehongli deddfwriaeth y Senedd.
36. Gall Nodiadau Esboniadol a gyhoeddir gyda Bil ddarparu gwybodaeth gyd-destunol a allai fod yn ddefnyddiol wrth ddehongli ei ddarpariaethau a'i ddiben: *R (O (A Child)) v Secretary of State for the Home Department* [2023] AC 255 ym mharagraff 30. Gellir

nodi bod dibynniant wedi bod ar Femorandwm Esboniadol i'r Bil a ddaeth yn Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013, sef deddfwriaeth y Senedd, yn *Driver* (supra) fel cymorth perthnasol i ddehongli'r deddfwriaeth (gweler paragraffau 68 ac 85).

Rôl y Comisiynydd

37. Mae adran 3(1) o'r Mesur yn darparu:

Prif nod y Comisiynydd wrth arfer ei swyddogaethau yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg.

38. Mae adran 3(3) yn darparu ymhellach:

Wrth arfer swyddogaethau'n unol ag is-adran (1), rhaid i'r Comisiynydd roi sylw:

(c) i'r egwyddor na ddylai'r Gymraeg gael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru

39. Mae adran 71 o'r Mesur yn darparu:

(1) Caiff y Comisiynydd ymchwilio i a yw person (D) wedi methu â chydymffurfio â gofyniad perthnasol.

(2) Yn y Rhan hon, ystyr "gofyniad perthnasol" yw unrhyw un neu ragor o'r canlynol –

(a) dyletswydd i gydymffurfio â safon a bennir gan Weinidogion Cymru

40. Os yw'r Comisiynydd yn penderfynu cynnal ymchwiliad, rhaid iddi benderfynu a yw'r corff yr ymchwiliwyd iddo wedi methu â chydymffurfio â gofyniad perthnasol: adran 73(2).

41. Mae adran 93(1) yn darparu:

Rhaid i'r Comisiynydd ystyried ai i gynnal ymchwiliad o dan adran 71 ai peidio i'r cwestiwn a yw ymddygiad person (D) ("yr ymddygiad honedig") yn gyfystyr â methiant i gydymffurfio â safon –

(a) os yw person (P) yn gwneud cwyn i'r Comisiynydd ynglyn â'r ymddygiad, a

(b) os yw'r gŵyn yn un dilys.

42. Er nad oes gan y Comisiynydd ddyletswydd i ystyried a ddylid cynnal ymchwiliad os nad yw'r gŵyn yn ddilys o fewn ystyr adran 93, mae ganddi'r pŵer serch hynny i gynnal ymchwiliad mewn achos o'r fath: adran 93(8).

Safonau'r Gymraeg

43. Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol, ymhlith eraill, gydymffurfio â'r safonau darparu gwasanaethau a ragnodir gan baragraff 1 o Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) ('y Rheoliadau') 2015.

44. Mae Safon 84 yn nodi:

Os byddwch yn cynnig cwrs addysg sy'n agored i'r cyhoedd, rhaid i chi ei gynnig yn Gymraeg.

45. Ym mis Chwefror 2020, cyhoeddodd y Comisiynydd God Ymarfer yn rhoi canllawiau ymarferol ar ofyniad safonau'r Gymraeg ar gyfer sefydliadau sy'n ofynnol iddynt gydymffurfio â'r Rheoliadau ('y Cod'). Mae'r Cod yn darparu canllawiau ynghylch yr hyn y mae'r Comisiynydd yn ei ystyried yn cydymffurfio â safonau 84-86 ym mharagraffau 4.20.1 - 4.20.21. Mae hyn yn cynnwys fel a ganlyn:

4.20.8 Mae 'cynnig' cwrs addysg yn cynnwys corff yn hysbysu (er enghraifft, mewn prospectws neu ar wefan) bod cwrs addysg ar gael, y bydd yn cael ei ddarparu yn Gymraeg, a bod modd i bersonau fynychu neu ymgeisio am le neu gofrestru ar y cwrs addysg hwnnw os ydynt yn dymuno.

4.20.11 Nid oes rhaid i gorff gyflwyno cwrs yn Gymraeg yn yr un lleoliad â chwrs a ddarperir trwy gyfrwng y Saesneg. Fodd bynnag, nid yw'r Comisiynydd yn ystyried y dylai person orfod teithio pellter ychwanegol er mwyn mynd ar gwrs a ddarperir yn Gymraeg o'i gymharu â chwrs cyfatebol Saesneg...

4.20.12 Nid oes rhaid i gorff gyflwyno cwrs yn Gymraeg ar yr un diwrnodau neu amseroedd â chwrs a ddarperir drwy gyfrwng y Saesneg. Fodd bynnag,

disgwylir i gorff ddarparu cyrsiau yn Gymraeg ar ddiwrnodau ac amseroedd na fyddai'n achosi anfantais i fynychwyr y cwrs Cymraeg.

- 4.20.14 ... disgwylir i gorff sicrhau bod nifer digonol o gyrsiau Cymraeg ar gael a fyddai'n sicrhau nad fydd unrhyw berson o dan anfantais os yw'n penderfynu mynychu cwrs Cymraeg yn hytrach na chwrs Saesneg.

Adran 31(2A) Deddf Uwch Lysoedd 1981

46. Mae adran 31(2A) yn darparu:

The High Court –

- (a) must refuse to grant relief on an application for judicial review...
- (b) ... if it appears to the court to be highly likely that the outcome for the applicant would not have been substantially different if the conduct complained of had not occurred.

47. Mae adran 31(2B) yn rhoi pŵer i'r llys ddiystyru'r gofyniad hwnnw os yw'n ystyried ei bod yn briodol gwneud hynny am resymau o fudd cyhoeddus eithriadol.

48. Mae'r ddyletswydd ar y Diffynnydd i sefydlu bod prawf adran 31(2A) wedi'i fodloni: *R (Bokrosova) v Lambeth LBC* [2016] PTSR 355 ym mharagraff 88.

49. Cyfeiriwyd y Tribiwnlys at *R (Bradbury) v Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog* [2025] EWCA Civ 489 ym mharagraff 72, sy'n dyfynnu *R (Plan B Earth) v Secretary of State for Transport* [2020] PTSR 1446 ym mharagraffau 272-273.

50. Mae paragraff 71 yn bwysig, lle nododd Lewis LJ:

"In relation to section 31(2A), the court is concerned with evaluating the significance of the error on the decision-making process. It considers the decision that the public body has reached, and assesses the impact of the error on that decision to determine whether it is highly likely that the outcome (the decision) would not have been significantly different even if the decision-maker had not made that mistake. The court does not have to try to predict what the public authority might have done if it had not made the mistake. If the court cannot say how the decision-maker would have dealt with matters, or what decision he would have reached, if he had not made the mistake in question, it is unlikely that the requirements of section 31(2A) will be met".

51. Ym mharagraff 72 wedi hynny, dyfarnodd y Llys fod tair ystyriaeth i'w cymhwyso. Yn gyntaf, mae dyletswydd i ystyried adran 31(2A), yn ddarostyngedig i'r disgresiwn statudol yn adran 31(2B). Yn ail, nid yw'n rhaid i'r canlyniad fod yr un peth, ar yr amod ei bod yn "debygol iawn" y byddai felly. Yn drydydd, nid oes rhaid dangos y byddai'r canlyniad wedi bod yn union yr un fath os yw'n "debygol iawn" na fyddai'r canlyniad wedi bod yn "sylweddol wahanol" i'r hawlydd. Mae'n mynd ymlaen, gan ddyfynnu o *Gynllun B* ym mharagraff 273:

“... Courts should still be cautious about veering, even subconsciously, into the forbidden territory of assessing the merits of a public decision that is challenged through judicial review. If there has been an error of law, for example in the approach the executive has taken to its decision-making process, it will often be difficult or impossible for a court to conclude that it is "highly likely" that the outcome would not have gone into the decision-making process in accordance with the law.

52. Yn olaf, mae'r Llys wedi nodi, wrth gymhwyso a.31(2A), y bydd fel arfer angen datganiad tyst er mwyn iddo gael ei gyflawni: *R (Enfield) v Secretary of State for Transport* [2015] EWHC 3758 (Admin) ym mharagraff 106.

DADLEUON Y PARTÏON

53. Cafodd y Tribiwnlys y fantais o ddatganiadau achos, dadleuon sgerbwd a chyflwyniadau llafar manwl gan y partïon, y mae'r rhain i gyd wedi'u hystyried yn ofalus yn y penderfyniad hwn. O ganlyniad, y prif ddadleuon sy'n cael eu crynhoi yma.

Achos yr Ymgeisydd

54. Gwahoddodd yr Ymgeisydd y Tribiwnlys i fynd i'r afael â'i benderfyniad ar sail y penderfyniad yn *Powell*. Dadleuodd fod *Corner House Research* yn gosod prawf uwch nad oedd yn berthnasol yma gan mai unig swyddogaeth y Comisiynydd yw ymdrin â'r Gymraeg mewn cyd-destun statudol gwahanol.

55. Dadleuodd yr Ymgeisydd fod Safon 84 yn ei gwneud yn ofynnol i gyrsiau gael eu cynnig yn rhagweithiol, nid yn adweithiol, a bod y Comisiynydd wedi camgymeriad wrth ddod i'r casgliad fod darpariaeth adweithiol yn ddigonol. Dadleuodd ymhellach

fod cyrsiau dosbarth ar-lein yn y Gymraeg yn unig yn golygu fod triniaeth llai ffafriol o'i chymharu â darpariaeth iaith Saesneg, gan na fydd hyfforddiant o'r fath yn addas i bawb. Nid oedd hyfforddiant ar-lein ac wyneb yn wyneb yn gyrsiau ar wahân, ond un cwrs wedi'i gyflwyno mewn dwy ffordd wahanol. Nid oedd y Comisiynydd wedi ystyried yr amserlen ddangosol, ac roedd hyn yn fethiant i ystyried ystyriaeth berthnasol. Yn olaf, dadleuodd nad oedd adran 31(2A) o Ddeddf Uwch Lysoedd 1981 yn gymwys gan nad oedd mewn grym pan basiwyd y Mesur, ac hefyd, os oedd adran 31(2A) yn gymwys, fod pwysigrwydd y camgymeriadau yn yr achos hwn yn golygu na allai'r Tribiwnlys ddod i'r casgliad ei bod yn "debygol iawn" y byddai'r un penderfyniad wedi cael ei wneud yn eu habsenoldeb.

Achos y Comisiynydd

56. Aeth Mr James drwy'r Ffurflen Ymresymu gerbron y Tribiwnlys a dadlau ei bod yn glir mai'r sail briodol ar gyfer penderfyniad y Comisiynydd oedd (i) na fyddai ymchwiliad yn datgelu mwy o wybodaeth; (ii) bod gan y Cyngor y modd i gynnig cyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein a (iii) byddai'n ddefnydd anghymesur o'i adnoddau i agor ymchwiliad. Dadleuodd fod hwn yn benderfyniad sy'n dod o fewn disgresiwn y Comisiynydd i'w wneud.
57. Dadleuodd Mr James na allai'r Comisiynydd wneud penderfyniad cyn ymchwiliad ynghylch a oedd cydymffurfiaeth â Safonau ai peidio, gan y byddai hynny'n rhagfarnu'r hyn yr oedd swyddogaeth ymchwiliad i'w benderfynu.
58. Cyfeiriodd Mr James at wahanol swyddogaethau'r Comisiynydd, gan dynnu tebygrwydd rhwng ei rôl hi â rôl Cyfarwyddwr y Swyddfa Twyll Difrifol yn *Corner House Research* i gefnogi'r dull hwnnw yn cael ei gymhwyso i'r achos hwn.
59. Dadleuodd Mr James fod y Comisiynydd wedi delio â Safon 84 yn gywir. Derbyniodd mai barn 'prima facie' y Comisiynydd oedd bod y Cyngor wedi gwneud yr hyn yr oedd yn ofynnol iddo ei wneud i gydymffurfio â Safon 84.
60. Yn olaf, dadleuodd Mr James fod adran 31(2A) yn gymwys oherwydd bod yn ofynnol i'r Tribiwnlys wrando ar gais o dan adran 103 fel pe bai'n hawliad am adolygiad

barnwrol a dibynnodd ar y ffactorau a nodir ym mharagraff 56 uchod i gefnogi ei achos ei fod yn "hynod debygol" y byddai'r Comisiynydd wedi gwneud yr un penderfyniad hyd yn oed pe bai wedi camgymeriad.

TRAFODAETH A PHENDERFYNIAD

(1) Materion rhagarweiniol

Ymagwedd at gais o dan adran 103

61. Mae'r Tribiwnlys o'r farn bod yr egwyddorion a nodir yn *Powell* ym mharagraff 14 ac a grynhowyd ym mharagraff 26 uchod yn parhau i fod yn gyfraith dda ynghylch sut y dylai fynd i'r afael â'i benderfyniadau mewn achos o dan adran 103. Mae'r cwestiwn a ddylid agor ymchwiliad yn fater o ddisgresiwn y Comisiynydd, i'w arfer yn unol â pholisi ac amcanion y Mesur.
62. Nid yw'r Tribiwnlys o'r farn bod *Powell* i'w ddehongli fel pe bai'n gorfodi rhagdybiaeth wrthwynebadwy i'r perwyl y dylid cynnal ymchwiliad oni bai bod rheswm da i beidio â gwneud hynny. Mae dehongliad o'r fath o *Powell* yn anghyson â'r cyfeiriad ym mharagraff 26 o'r penderfyniad fod pwerau i ymchwilio yn cael eu defnyddio pan fo **angen** gwneud hynny h.y. pan fo'r Comisiynydd yn penderfynu bod angen ymchwiliad yn yr holl amgylchiadau. Ymhellach, ni ellid darllen sylw y Tribiwnlys y byddai angen i'r Comisiynydd wneud yn glir pa ffactorau sy'n cyfiawnhau peidio â mynd ar drywydd ymchwiliad mewn **achos penodol** olygu fod unrhyw reol gyffredinol yn hyn o beth.
63. Derbyniodd y Tribiwnlys fod rôl y Comisiynydd wrth benderfynu a ddylid cynnal ymchwiliad yn briodol i'w disgrifio fel un "polycentric" neu amlochrog lle mae mater iddi hi yw pwysu'r holl ystyriaethau perthnasol ac i ddod i benderfyniad. Mae'n ofynnol iddi yn ôl adran 93 ystyried, yn dilyn cwyn, a ddylid cynnal ymchwiliad, ond nid yw'n ofynnol iddi benderfynu y dylid cynnal ymchwiliad. Er bod pwyntiau o wahaniaeth ffeithiol rhwng rôl y Comisiynydd a rôl cyrff eraill sydd â'r pŵer i benderfynu a ddylid ymchwilio i sefydliadau eraill, ffaith y pŵer hwnnw yw'r hyn sy'n gwneud penderfyniad y Comisiynydd yn amlochrog ei natur. Nid yw'r ffaith mai hyrwyddo'r Gymraeg yw ei

rôl statudol yn bwynt gwahaniaethu perthnasol: yr hyn sy'n bwysig yw bod adran 71 o'r Mesur yn rhoi disgrisiwn iddi a ddylid agor ymchwiliad.

64. Fodd bynnag, rhaid i'r Comisiynydd arfer ei phwerau er mwyn hyrwyddo'r diben statudol y darperir y pwerau hynny a'i cylch. Dyna mae adran 3 o'r Mesur yn ei ddarparu, ac mae'n adlewyrchu'r rhesymeg yn *Powell* ei hun ac yn *Corner House Research*. Yn hynny o beth, fel y nodwyd gan y Tribiwnlys yn *Powell*, ystyriaeth berthnasol yw mai ymchwiliad yw'r unig ffordd y gall y Comisiynydd arfer ei phwerau gorfodi. Yn wir, fel y derbyniodd Mr James yn y ddadl gerbron y Tribiwnlys, dyma'r unig ffordd y gellir canfod diffyg cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg. Mae hynny'n ffactor felly i'r Comisiynydd gydbwyso wrth benderfynu a ddylid cynnal ymchwiliad.
65. Mae'r Tribiwnlys wedi mynd i'r afael â'i benderfyniad felly ar y sail ei fod yn ystyried penderfyniad y Comisiynydd i beidio ag agor ymchwiliad fel un amlochrog.

Dibyniaeth ar ddatganiadau Gweinidogol

66. Mae'r Tribiwnlys yn rhwym gan benderfyniad yr Uchel Lys yn *Driver* na ellir ystyried datganiad Gweinidogol at ddiben dehongli statudol oni bai bod y prawf yn *Pepper v Hart* wedi'i fodloni. Er bod y Llys Apêl yn *Driver* wedi mynegi amheuaeth ynghylch a allai fod wedi cymryd dull gwahanol, ni wnaeth hynny, ac, fel y cyfryw, mae penderfyniad yr Uchel Lys yn rhwymol oni bai bod y pwynt yn cael ei benderfynu'n wahanol mewn achos arall.
67. Ystyriodd y Tribiwnlys ddatganiadau'r Prif Weinidog ar y pryd, Carwyn Jones, fel Gweinidog â chyfrifoldeb am yr iaith Gymraeg, y cyfeirir atynt gan yr Ymgeisydd ym mharagraff 70 o'i ddatganiad o'r achos. Roedd y rhain yn ddatganiadau i'r perwyl mai nod y Llywodraeth wrth basio Rheoliadau 2015 oedd gweld y Gymraeg yn dod yn rhan awtomatig o wasanaethau yng Nghymru, a'i bod yn dymuno gweld dwyieithrwydd yn dod yn normal i gyrff cyhoeddus.
68. Nid oedd y Tribiwnlys o'r farn bod y prawf yn *Pepper v Hart* wedi'i fodloni, gan nad yw'r Safonau'n amwys nac yn aneglur. Nid oedd y Tribiwnlys o'r farn bod y datganiadau'n glir ar y cwestiwn allweddol o sut mae Safonau'r Gymraeg i'w dehongli. Hyd yn oed os oedd y Tribiwnlys yn anghywir ar y pwynt hwnnw, nid oedd hefyd yn

ystyried mewn unrhyw achos fod datganiadau ar lefel mor uchel o gyffredinoldeb yn darparu unrhyw gymorth ynghylch adeiladu Safon 84 yn briodol.

69. Ar y llaw arall, roedd y Tribiwnlys o'r farn bod y Memorandwm Esboniadol i Reoliadau 2015 o gymorth i ddehongli Safon 84 ac ystyrir hynny ymhellach isod.

(2) **Y cais**

Sail 1: a oedd y Comisiynydd wedi seilio ei phenderfyniad i beidio ag agor ymchwiliad ar gasgliad bod darpariaeth adweithiol o hyfforddiant rhithwir yn cydymffurfio â Safon 84 ac os felly, a oedd hyn yn gamgymeriad

70. Ceisiodd y Comisiynydd ddadlau nad oedd hi wedi seilio ei phenderfyniad ar gasgliad bod Safon 84 wedi'i bodloni gan ddarparu cyrsiau dosbarth ar-lein yn unig ac, fel y cyfryw, roedd yn rhaid gwrthod Sail 1 oherwydd nad oedd wedi gwneud y camgymeriad a briodolir iddi.
71. Nid oedd y Tribiwnlys yn derbyn y ddadl hon am nifer o resymau.
72. Derbyniodd y Tribiwnlys ddadl Mr James nad yw'r Comisiynydd, ar y cam o benderfynu a ddylid agor ymchwiliad, yn penderfynu'n derfynol a yw Safon wedi'i thorri ai peidio. Pwrpas ymchwiliad yw penderfynu a fu torri safonau (adran 73(2)) ac os felly, pa gamau, os o gwbl, y dylid eu cymryd o ganlyniad i'r canfyddiad hwnnw.
73. Nid yw hynny, fodd bynnag, yn mynd i'r afael â'r pwynt sy'n codi yn yr achos hwn. Nid yw'r Tribiwnlys yn darllen cwyn yr Ymgeisydd fel un sy'n dibynnu ar y sail bod y Comisiynydd wedi penderfynu'n bendant nad oedd unrhyw doriad – nid dyna beth mae ei gŵyn yn ei ddweud, a byddai'n anghywir, ym marn y Tribiwnlys, i ddarllen y defnydd o 'gasgliad' gan rhywun yn ei gynrychioli ei hun i olygu penderfyniad pendant neu derfynol. Cwyn yr Ymgeisydd yw bod y Comisiynydd wedi dod i'r casgliad – neu'n fwy cywir yn nhermau cyfreithiol, wedi dod i gasgliad 'prima facie' – nad oedd y Cyngor wedi torri Safon 84 yn ei ddarpariaeth adweithiol o gyrsiau Cymraeg rhithwir.
74. Yn y cyd-destun hwn, daeth y Tribiwnlys i'r casgliad bod penderfyniad y Comisiynydd i beidio ag agor ymchwiliad yn dibynnu ar gasgliad 'prima' facie bod darpariaeth adweithiol y Cyngor o gyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein yn cydymffurfio â Safon 84.

Argymhelliad y swyddog i'r Comisiynydd ac a dderbyniwyd ganddi yw na ddylid agor ymchwiliad, gan nodi bod y Cyngor yn hysbysebu cyrsiau dosbarth ar-lein o ganlyniad i'r gŵyn. Mae'n ymhlyg yn y rhesymeg hwnnw bod y Comisiynydd o'r farn bod yr hyn yr oedd y Cyngor wedi'i wneud yn ddigonol i gydymffurfio â Safon 84. Derbyniodd Mr James yn deg yn ystod y ddadl fod y Comisiynydd wedi ffurfio'r farn hon.

75. Mae barn y Comisiynydd yn cael ei gwneud yn eglur ymhellach yn y llythyr a anfonwyd ganddi at yr Ymgeisydd lle mae'n ysgrifennu ei bod yn fodlon yn yr achos hwn bod darpariaeth y Cyngor o gyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein wedi ei alluogi i gydymffurfio â'i rwymedigaethau o dan Safonau'r Gymraeg.
76. Wedi penderfynu bod y Comisiynydd wedi dod i'r casgliad ar sail 'prima facie' fod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i rwymedigaethau o dan Safon 84, aeth y Tribiwnlys ymlaen i ystyried a oedd hyn yn datgelu camgymeriad y gyfraith.
77. Arsylwodd y Tribiwnlys ar Femorandwm Esboniadol Rheoliadau 2015 y cyfeiriwyd ato gan yr Ymgeisydd yn ei ddatganiad achos, sy'n nodi ym mharagraff 6 mai eu bwriad oedd ymgorffori egwyddor o ddarpariaeth ragweithiol o wasanaethau Cymraeg yn hytrach na darpariaeth adweithiol. Mae'r datganiad hwnnw'n gyson ag ystyr "cynnig" sef "cyflwyno neu gynnig (rhywbeth) i (rywun) dderbyn neu wrthod yn ôl y dymuniad". Mae'n gyson ymhellach â'r Cod Ymarfer sy'n darparu ym mharagraff 4.20.8 bod "cynnig" yn cynnwys gwneud yn hysbys bod cwrs addysg ar gael ac y **bydd yn** cael ei gyflwyno yn Gymraeg.
78. Datgelodd y dystiolaeth gerbron y Tribiwnlys, mai'r wybodaeth oedd ar gael i'r Comisiynydd pan wnaeth ei phenderfyniad, oedd bod y Cyngor wedi cynnal cwrs dosbarth ar-lein yn y Gymraeg ym mis Hydref 2024 ac, mae'n ymddangos, y byddai'n cynnal cwrs arall ym mis Ebrill 2025. Nid oedd y Tribiwnlys o'r farn bod y Cyngor wedi rhoi unrhyw fath o addewid neu ymrwymiad i'r Comisiynydd mewn perthynas â chysiau eraill yn y dyfodol – nid dyna ddywed y llythyr dyddiedig yr 16eg o Fedi 2024. Nid oedd gan y Comisiynydd unrhyw wybodaeth felly bod y Cyngor wedi gwneud neu y byddai'n gwneud trefniadau cyfnodol rhagweithiol i gynnig cyrsiau dosbarth Cymraeg ar-lein. Mae telerau'r cyngor a roddodd i'r Cyngor yn anghyson â hynny fel safbwynt ffeithiol.

79. Am yr holl resymau hyn, daeth y Tribiwnlys i'r casgliad bod y Comisiynydd wedi gwneud camgymeriad cyfreithiol yn ei chasgliad 'prima facie' bod y Cyngor wedi cydymffurfio â Safon 84. Er bod y Tribiwnlys yn cytuno bod penderfyniad a ddylid agor ymchwiliad yn un dewisol i'r Comisiynydd, rhaid iddo fod yn seiliedig ar ddehongliad cywir o'r Safonau perthnasol, sy'n fater i'r Tribiwnlys. Mae Sail 1 wedi'i sefydlu.

Sail 2: camddehongliad honedig o Safon 84 mewn perthynas â hyfforddiant wyneb yn wyneb

80. Daeth y Tribiwnlys i'r casgliad hefyd bod y Comisiynydd wedi gwneud camgymeriad cyfreithiol yn ei chasgliad 'prima facie' bod darpariaeth y Cyngor yn ddigonol i gydymffurfio â Safon 84 yn absenoldeb unrhyw ddarpariaeth ar gyfer cyrsiau wyneb yn wyneb yn yr ystafell ddosbarth yn y Gymraeg.

81. Dadleuodd Mr James ar ran y Comisiynydd fod Safon 84 yn berthnasol i'r "cynnig" o gwrs a bod dadl yr Ymgeisydd yn cyfateb cynnig â dull o gyflwyno, sy'n anghywir. Dadleuodd fod y gŵyn yn ymwneud â'r dull o gyflwyno'r cwrs ac y tu allan i gwmpas Safon 84, er y byddai'r dull cyflwyno yn berthnasol i asesiad a oedd tor-safon o Safon 84 wedi bod. Dadleuodd hefyd yn y bôn fod derbyn dadl yr Ymgeisydd yn agor y llifddorau i'r ddadl bod yn rhaid i ddarpariaeth cyrsiau Cymraeg a Saesneg fod yr un fath ym mhob ffordd, a oedd yn gasgliad pellgyrhaeddol a oedd yn peryglu tanseilio'r Cod Ymarfer statudol.

82. Anghytunodd y Tribiwnlys. Y rhwymedigaeth a nodir yn Safon 84 yw cynnig cwrs yn y Gymraeg a'r Saesneg yn unol â'r egwyddor na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae cynnig y Cyngor yn faterol wahanol rhwng y Gymraeg â'r Saesneg, ac mae siaradwyr Saesneg yn cael eu trin yn fwy ffafriol oherwydd eu bod yn cael dewis nad yw ar gael i siaradwyr Cymraeg. Nid oedd y Tribiwnlys o'r farn bod gwahaniaeth materol rhwng cynnig a chyflwyno cwrs. Mae'n rhaid i'r cynnig fod yn un ystyrlon, ac mae hynny'n golygu asesu a yw'r hyn sydd ar gael i siaradwr/wraig Cymraeg, ym mhob agwedd, yn llai ffafriol nag i siaradwr/wraig Saesneg.

83. Cytunodd y Tribiwnlys hefyd â'r Ymgeisydd fod derbyniad y Comisiynydd bod y modd o gyflwyno'r cwrs yn berthnasol i'r cwestiwn o dor-safon yn anghyson â'r ddadl nad oedd y modd o gyflwyno'r yn agwedd ar Safon 84 yn y lle cyntaf. Ni all fod tor-safon os nad yw'r rhwymedigaeth honno yn agwedd o'r safon.
84. Nid oedd y mater o faint o debygrwydd sy'n ofynnol rhwng darpariaeth Gymraeg a Saesneg i gydymffurfio â Safon 84 yn fater i'r Tribiwnlys ei benderfynu: nid dyna'r achos oedd ger ei fron. Pan anfonir yr achos yn ôl at y Comisiynydd, bydd yn rhaid iddi farnu digonolrwydd cynnig y Cyngor ac a yw hynny'n cydymffurfio â Safon 84. Mae penderfyniad y Tribiwnlys wedi'i gyfyngu – fel y mae'n rhaid iddo fod – i'r casgliad nad yw cynnig sy'n darparu bod cyrsiau dosbarth i siaradwyr Cymraeg ar gael ar-lein yn unig yn cydymffurfio â Safon 84. Mae Sail 2 wedi'i sefydlu.

Sail 3: methiant i ystyried yr amserlen ddangosol fel ystyriaeth berthnasol

85. Mae'r Tribiwnlys yn cytuno â'r Ymgeisydd bod yr amserlen ddangosol yn ystyriaeth berthnasol yma, oherwydd roedd yn rhaid barnu digonolrwydd cynnig y Cyngor yn erbyn pa mor aml y gallai unigolyn fod yn edrych i ymgymryd â'r cwrs. Fel y nodir ym mharagraff 4.20.14 o'r Cod Ymarfer, disgwylir i gorff sicrhau bod nifer ddigonol o gyrsiau Cymraeg ar gael a fyddai'n sicrhau nad oes unrhyw un dan anfantais os byddant yn dewis mynychu cwrs yn y Gymraeg yn hytrach na chwrs yn Saesneg.
86. Y wybodaeth a oedd ar gael i'r Comisiynydd ar yr adeg y gwnaeth ei phenderfyniad oedd bod y Cyngor wedi cynnal cwrs rhithwir yn y Gymraeg ym mis Hydref 2024, dri mis ar ôl cwyn yr Ymgeisydd, ac y byddai'n cynnal cwrs arall ym mis Ebrill 2025, rhyw chwe mis yn ddiweddarach. Yn erbyn amserlen ddangosol o 8 wythnos i gwblhau hyfforddiant cyn sefyll yr arholiad trwyddedu, roedd cynnig cyrsiau ar ysbeidiau a allai, ar ei wyneb, arwain at unigolyn naill ai yn gorfod gohirio ei hyfforddiant i wneud y cwrs yn y Gymraeg neu orfod ymgymryd â chwrs Saesneg i gael ei drwyddedu'n gyflymach yn fater sydd, ym marn y Tribiwnlys, yn amlwg yn berthnasol i'w ystyried.
87. Er bod y wybodaeth oedd ar gael i'r Comisiynydd am nifer y cyrsiau rhithwir wedi'i chofnodi yn y Ffurflen Ymresymu, nid oes unrhyw ddadansoddiad o'r ffactor honno fel sy'n berthnasol i'r penderfyniad sydd i'w wneud. Yn ei datganiad achos, mae'r

Comisiynydd yn nodi nad oedd hi'n ystyried hwn yn bwynt allweddol na phwysig oherwydd bod y Cyngor wedi darparu deunyddiau ar-lein drwy gyfrwng y Gymraeg. Nid yw'r rhesymeg honno, fodd bynnag, yn ymddangos yn y Ffurflen Ymresymu. Roedd y Tribiwnlys o'r farn bod amseru yn ffactor perthnasol i'w ystyried, yn enwedig gan fod trwyddedu yn elfen angenrheidiol o'r gweithgaredd busnes o ddod yn landlord, ac nid oedd yn fodlon ar y dystiolaeth ei fod wedi'i ystyried. Mae Sail 3 wedi'i sefydlu.

(3) Gwaredu

Cymhwyso adran 31(2A) Deddf Uwch Lysoedd 1981 i gais o dan adran 103

88. Ystyriodd y Tribiwnlys y mater hwn yn ofalus, gan nodi nad oedd yn ymddangos ei fod wedi'i godi o'r blaen mewn achos adran 103 gerbron y Tribiwnlys.
89. Cytunodd y Tribiwnlys â'r Comisiynydd bod adran 31(2A) o Ddeddf Uwch Lysoedd 1981 yn gymwys i gais o dan adran 103 o'r Mesur. Mae'n ofynnol i'r Tribiwnlys o dan adran 103(3) o'r Mesur i ymdrin â chais o'r fath fel pe bai'n gais am adolygiad barnwrol. Mae hynny'n ddarostyngedig i adran 104, ond y cyfan y mae adran 104 yn ei wneud yw cyfyngu ar bwerau'r Tribiwnlys i gadarnhau neu ddiddymu penderfyniad y Comisiynydd, sy'n gulach o ran cwmplas na'r ystod o bwerau sydd ar gael i'r Uchel Lys mewn cais am adolygiad barnwrol. Nid oes unrhyw 'arbediad' arall i led y ddarpariaeth a wnaed gan adran 103 bod y gyfraith ar adolygiad barnwrol yn berthnasol. Fel y byddai'n ofynnol i'r Uchel Lys ystyried adran 31(2A) mewn cais adolygiad barnwrol, mae'n rhaid i'r Tribiwnlys wneud hynny mewn achos o dan adran 103. Nid yw'r ffaith bod adran 31(2A) wedi ei phasio ar ôl y Mesur yn berthnasol – effaith adran 103 yw ei gwneud yn ofynnol i'r Tribiwnlys gadw i fyny â'r gyfraith ar adolygiad barnwrol wrth ymdrin ag achosion o'r fath.

A yw'n "debygol iawn" y byddai'r Comisiynydd wedi gwneud yr un penderfyniad?

90. Fodd bynnag, nid yw'r Tribiwnlys wedi ei berswadio gan y Comisiynydd ei bod yn "debygol iawn" y byddai'n dod i'r un penderfyniad pe na bai'r camgymeriad wedi'i wneud.

91. Mae'r Tribiwnlys wedi dod i'r casgliad bod y Comisiynydd wedi gwneud camgymeriad o gyfraith yn ei dehongliad o Safon 84 a'i bod wedi methu ag ystyried ystyriaeth berthnasol. O ystyried arwyddocâd y camgymeriadau hynny, ni all y Tribiwnlys ddweud yn hyderus beth fyddai'r canlyniad wedi bod hebddynt.
92. Mae'r Tribiwnlys yn derbyn, fel y dadleuwyd gan Mr James, fod y Ffurflen Ymresymu yn cyfeirio at ffactorau perthnasol y mae gan y Comisiynydd hawl i'w hystyried wrth wneud penderfyniad a ddylid agor ymchwiliad, sef diffyg budd ymchwiliad i siaradwyr Cymraeg; barn y Comisiynydd na fyddai ymchwiliad yn rhoi unrhyw wybodaeth bellach ac y byddai ymchwiliad yn ddefnydd anghymesur o'i hadnoddau.
93. Fodd bynnag, nid yw'r Tribiwnlys mewn sefyllfa i farnu a fyddai'r ffactorau hynny'n debygol iawn o arwain y Comisiynydd i beidio ag agor ymchwiliad. Nid oes gan y Tribiwnlys unrhyw ddatganiad tyst gan y Comisiynydd sy'n esbonio pam ei bod wedi ffurfio'r farn a wnaeth ar y materion hyn. Ymhellach, roedd y Tribiwnlys o'r farn bod pwyntiau'r Ymgeisydd ar gymesuredd – bod ymchwiliad i'r Cyngor mewn perthynas â'r gŵyn ffôn yn agored, a bod adnoddau yn cael eu gwario ar waith cynghori mewn perthynas â'r gŵyn hyfforddi – yn rhai pwerus. Bydd yn fater i'r Comisiynydd gydbwyso'r holl faterion hyn pan fydd y gŵyn yn cael ei anfon yn ôl ati.

Betsan Criddle CB

Cadeirydd Panel y Tribiwnlys

20ain o Hydref 2025

ATODIAD

(Deunydd allweddol a ystyriwyd gan y Tribiwnlys o'r bwndel o ddogfennau y cytunwyd arno neu fel y cyfeirir ato yn nadleuon ysgrifenedig y partïon)

- a) Hysbysiad Cais yr Ymgeisydd dyddiedig yr 17eg o Dachwedd 2024.
- b) Datganiad Achos yr Ymgeisydd dyddiedig y 12fed o Fai 2025.
- c) Datganiad Achos y Comisiynydd dyddiedig y 24ain o Fehefin 2025.
- ch) Datganiad Achos yr Ymgeisydd mewn ymateb dyddiedig yr 16eg o Orffennaf 2025.
- d) Llythyr gan Gyngor Caerdydd at y Comisiynydd dyddiedig yr 16eg o Fedi 2024 ac amgac.
- dd) Cofnodion y cyfarfod ar y 5ed o Dachwedd 2024 a'r Ffurflen Ymresymu dyddiedig y 5ed o Dachwedd 2024.
- e) Llythyr y Comisiynydd at yr Ymgeisydd dyddiedig y 12fed o Dachwedd 2024.
- f) Dadl sgerbwd yr ymgeisydd dyddiedig y 24ain o Fedi 2025.
- ff) Dadl sgerbwd heb ddyddiad y Comisiynydd.
- g) Cod Ymarfer ar gyfer Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 dyddiedig y 19eg o Chwefror 2020.
- ng) Memorandwm Esboniadol i Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 dyddiedig y 24ain o Chwefror 2015.